

Quality assessment in education

Lala Mammadova

Azerbaijan State Pedagogical University, Azerbaijan.

E-mail: lale_memmedova95@bk.ru

<https://orcid.org/0000-0002-7688-2711>

Abstract. The article states the goal of all reforms in education that helps to improve teaching and learning quality. It is noted that the student's learning outcomes are a key indicator and it is considered a reliable source of quality in objective assessment process. The author notes that in Azerbaijan the educational assessment process is conducted in three directions: international; national and school-based assessment. Thus, the new assessment process is a quite comprehensive, which serves to improve all types of educational activities in accordance with the requirements set out in the "State standards and programs (curricula) of general education of the Republic of Azerbaijan".

Keywords: education, evaluation, social requirement, types of activities, systems quality, theoretical basis.

<http://dx.doi.org/10.29228/edu.213>

To cite this article: Mammadova L. (2020) Quality assessment in education. *Journal of Preschool and Primary Education*, Vol. 232, Issue III, pp. 20-28

Article history: Received – 02.08.2019; Accepted – 14.08.2019

Təhsilin keyfiyyətinin qiymətləndirilməsi sistemi haqqında

Lalə Məmmədova

Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti, Azərbaycan.

E-mail: lale_memmedova95@bk.ru

<https://orcid.org/0000-0002-7688-2711>

Annötasiya. Məqalədə təhsilin qiymətləndirilməsi sistemi haqqında söhbət gedir. Qeyd olunur ki, təhsildə aparılan bütün islahatların hədəfi yüksək nailiyyətlərin əldə edilməsidir. Həmçinin, şagirdin təlim nəticələri təhsilin keyfiyyətinin müəyyən olunmasının əsas göstəricisi və keyfiyyətin obyektiv qiymətləndirilməsinin etibarlı mənbəyidir. Müəllif qeyd edir ki, Azərbaycanın təhsil sistemində qiymətləndirmə üç istiqamətdə aparılır: beynəlxalq qiymətləndirmə, milli qiymətləndirmə və məktəbdaxili qiymətləndirmə. Beləliklə, yeni qiymətləndirmə hərtərəfli prosesdir və "Azərbaycan Respublikasının ümumi təhsil pilləsinin dövlət standartları və proqramları (kurikulumları)"nda ifadə edilmiş tələblərə uyğun olaraq, təlim sahəsində fəaliyyətin bütün növlərinin yaxşılaşdırılmasına və bütövlükdə təhsilin keyfiyyətinin idarə olunmasına xidmət edir.

Açar sözlər: təhsil, keyfiyyət, sosial tələb, fəaliyyət növləri, qiymətləndirmə sistemi, nəzəri əsaslar.

<http://dx.doi.org/10.29228/edu.213>

Məqaləyə istinad: Məmmədova L. (2020) Təhsilin keyfiyyətinin qiymətləndirilməsi sistemi haqqında. «Məktəbəqədər və ibtidai təhsil», № 3 (232), səh. 20-28

Məqalə tarixçəsi: göndərilib – 02.08.2019 ; qəbul edilib – 14.08.2019

Giriş / Introduction

Müasir dövrdə təhsil və onun keyfiyyəti cəmiyyətin inkişafını təmin edən əsas göstəriciyə çevrilmişdir. "Azərbaycan Respublikasının təhsil sahəsində İslahat Proqramı" haqqında (15 iyun, 1999-cu il) qəbul edilmiş sərəncam təhsilin inkişafına təkan vermişdir. Təsadüfi deyil ki, müstəqillik qazandıqdan sonra təhsildə keyfiyyətin yüksəldilməsi, onun səmərəli idarə olunma modellərinin elmi əsaslarının işlənilməsinə münasibət tamamilə dəyişmiş və daha konstruktiv xarakter almışdır. Keyfiyyət, ümumiyyətlə, istənilən obyektin müəyyənliyini bildirən fəlsəfi kateqoriya olub, onun xüsusiyyətlərinin məcmusunda təzahür edən obyektiv və ümumi xarakteristikadır. Bundan başqa, keyfiyyət istənilən prosesin elə bir müəyyənləşdirici amilidir ki, onun sayəsində proses məhz özü kimi çıxış edir və digərlərindən fərqlənir. Bu da, öz növbəsində, dünya təhsil sistemində inteqrasiyaya, qloballaşma prosesinə qoşulmağa şərait yaradır.

Əsas hissə / Main part

Təhsil sahəsində keyfiyyət dedikdə, təlimin nəticələrinə uyğun, öyrənənlərin əvvəlcədən müəyyən edilmiş normativlərə müvafiq səviyyəsi, ümumi halda isə təhsil sisteminin vəziyyəti başa düşülür. Qeyd edək ki, təlim nəticələri yalnız öyrənənin təhsili başa vurduqda yiyələndiyi bilik və bacarıqların səviyyəsi deyil, həm də onun dünyaya, cəmiyyətin inkişafına münasibətini göstərən müəyyən şəxsi keyfiyyətlərdir. Öyrənənlərin biliklərinin keyfiyyəti tamlıq, şüurluluq, sistemlilik, operativlik, çeviklik, konkretlik, ümumiləşdirmə və göstəricilərin təlim prosesində formalaşdırılmasının yekun nəticəsi kimi qəbul edilməli, təlim prosesinin keyfiyyətinə isə təhsilin müəyyən mərhələsindəki tələbatı uyğun səmərəliliyi təmin edən ümumi xassələr, əlamətlər və xarakteristikalar kimi baxılmalıdır. Deməli, təhsildə keyfiyyətə öyrənənlərə verilən bilik, bacarıq və dəyərlərin müvafiq dövlət standartlarına, cəmiyyətin tələbatına uyğunluğunu müəyyənləşdirən, inkişafa xidmət edən başlıca kateqoriya kimi baxmaq lazımdır.

Təhsilin keyfiyyəti əldə olunan nəticələrin əvvəlcədən müəyyən edilmiş standartlara uyğunluq nisbəti ilə müəyyənləşdirilir. Onun müəyyənləşdirilməsində əsas göstərici şagirdin təlim nəticələridir və onların obyektiv qiymətləndirilməsi keyfiyyəti üzə çıxaran etibarlı mənbə hesab olunur.

"Azərbaycan Respublikasında təhsilin inkişafı üzrə Dövlət Strategiyası"nda respublikada keyfiyyət nəticələri və əhatəliliyinə görə dünya ölkələri sırasında aparıcı mövqə tutan, səriştəli müəllimlərə, təhsil menecerlərinə, qabaqcıl texnologiyalara əsaslanan infrastuktura malik təhsil sisteminin yaradılması üçün beş strateji istiqamətdə, geniş miqyaslı tədbirlər nəzərdə tutulur. "Strategiyada təhsilin keyfiyyətinin yaxşılaşdırılması üçün təhsili idarəetmə sisteminin yenidən

qurulması, bu sahədə insan resurslarının inkişaf etdirilməsi və müəllim peşəsinin nüfuzunun artırılmasının zəruriliyi önə çəkilir" [Mehrabov A. Azərbaycan təhsilinin müasir problemləri, 2007].

"Təhsil keyfiyyəti" və ya "tədrisin keyfiyyəti" anlayışları barədə konkret fikrə gəlmək bilavasitə "keyfiyyət" anlayışının mahiyyəti ilə bağlıdır. Keyfiyyət – tarix boyu daim insanları düşündürən bir məsələ kimi, cəmiyyətin müxtəlif fəaliyyətlərin yerinə yetirilməsi prosesini izləməsidir. İnsanlar gördükləri hər hansı bir işin müxtəlif parametrlərdə keyfiyyətə fərqlənməsini diqqət mərkəzində saxlamış və öz inkişaflarını ona uyğun nizamlamağa çalışmışlar. Nəticədə, cəmiyyətdə "keyfiyyət" anlayışı meydana gəlmişdir.

Təhsilin keyfiyyət göstəricilərinin yüksəldilməsi, cəmiyyətin və təhsilənlərin müvafiq, əlverişli şəraitin yaradılması tələbi bu məqsədlərin əsasını təşkil edir. Məlumdur ki, təlimin keyfiyyəti təhsil sisteminin inkişaf tendensiyalarını müəyyən etməyə, eyni zamanda, bu sahədə müvafiq qərarların qəbul olunmasına şərait yaradan, təlim keyfiyyətinin yüksəlməsini izləməyə imkan verən mexanizmdir.

Təhsildə keyfiyyətin əldə olunması, birinci növbədə, aşağıdakı tədbirlərin həyata keçirilməsini tələb edir:

- təhsilin bütün pillələrində keyfiyyətin təmin olunmasına zəmanət verən demokratik təhsil sisteminin yaradılması;
- şəxsiyyətin maraq və qabiliyyətlərini nəzərə alan, müxtəlif təyinatlı təhsil müəssisələrindən, təhsil proqramlarından istifadə etməklə təhsil prosesinin fərdiləşdirilməsi;
- təhsil proqramlarının məzmununa və təhsil xidmətlərinin keyfiyyətinə görə rəqabətə davamlı təhsil səviyyəsinin formalaşdırılması;
- orta ümumtəhsil məktəblərində müasir tələblərə cavab verən keyfiyyət səviyyəsinin təmin olunması üçün şəxsiyyətin inkişafına istiqamətləndirilmiş, diferensiasiya və fərdiləşdirmə prinsiplərinə əsaslanan müxtəlif variantlı təhsil proqramlarının hazırlanması;
- yuxarı siniflərdə təhsil sahələri üzrə təlimin təşkili" [Mehrabov A. Azərbaycan təhsilinin müasir problemləri, 2007].

Təhsil sisteminin keyfiyyəti ümumilikdə təlimin keyfiyyətinin idarə olunması kimi başa düşülür. "Təhsildə keyfiyyətə nail olmaq üçün aşağıdakı idarəetmə texnologiyaları ardıcıl, mərhələlərlə tətbiq edilir:

- məqsədə uyğun təhsil sisteminin inkişafı, strateji məsələlərin birgə müəyyən edilməsi naminə və ya müəssisənin təhsil sistemi, onun faktiki məsələləri, konsepsiya və inkişaf proqramları əsasında fəaliyyəti;
- nəticələrin modelləşdirilməsi;
- hər bir təhsil sisteminin struktur komponenti kimi, layihələşdirmə, idarəetmə texnologiyalarının keyfiyyəti və təhsil müəssisəsində tətbiq edilməsi;
- bütün komponentlərin əlaqəli, mərhələli dəyişdirilməsi;

• monitorinqin hazırlanması və reallaşdırılması, təhsilin keyfiyyət sisteminin kompleks diaqnostikasi” [Zamanova M. Təhsildə keyfiyyətin sistemli idarə edilməsi, 2017].

Təhsil sisteminin strukturunun müasirləşdirilməsi, məzmununun modernləşdirilməsində böyük elmi və praktik əhəmiyyət daşıyan yanaşmalar içərisində *səriştəli yanaşma* xüsusi yer tutur. “Yüksək səviyyədə səriştəlilik – geniş bilik, bacarıq, vərdişlər sisteminin formalaşmasında şəxsi və ictimai inkişafın əsas amili kimi, tədris-təlim prosesinin səmərəliliyinin yüksəlməsinə imkan verən əsas göstərici hesab edilir. Hazırda təhsildə səriştəli yanaşma təlim-tərbiyə prosesinin keyfiyyətinin yüksəldilməsi vasitəsi olub, dünya təhsil sferasında təhsil sisteminin modernləşdirilməsinin əsas strateji istiqamətlərindən biri kimi qiymətləndirilir. Səriştəli yanaşma modelinin müxtəlif komponentləri (məntiqi, funksional, texnoloji, semantik) arasındakı qarşılıqlı əlaqələrin xarakterik xüsusiyyətlərinin nəzərə alınması onun səmərəliliyini müəyyən edir” [Mehrabov A. Müasir təhsilin konseptual problemləri, 2010].

Bu gün artıq təhsilin keyfiyyətinə münasibət dəyişmiş və o, şəxsiyyətin müəyyən dəyərlərə malik olma səviyyəsi ilə ölçülməyə başlanmışdır. Keyfiyyət təhsilin strateji vəzifələrindən biri hesab edilir, kamil insanın, şəxsiyyətin rəqabətədavamlılığı zəruri cəhətlər kimi diqqət mərkəzində saxlanılır.

Təhsilin keyfiyyətinə bir neçə səviyyədə baxmaq olar:

• *Öyrədən səviyyəsində* təhsilin keyfiyyəti dedikdə, elə nizamlı təlim-tədris prosesi anlaşılır ki, o, öyrənəni tələb olunan səviyyədə bilik, bacarıq və digər keyfiyyətlərlə təmin edə bilsin.

• *Öyrənən səviyyəsində* təhsilin keyfiyyəti isə təhsilin məzmununun mənimsənilmə səviyyəsinin göstəricisi kimi anlaşılır.

Öyrənənin təhsilinin keyfiyyəti dedikdə, onun müəyyən səviyyədə bilik və bacarıqlar sistemindən başqa, təbiət, mədəniyyət, sosial həyat elementlərinin mənimsənilməsi səviyyəsinə malik olması da başa düşülür. Ona görə də şagirdlərin biliklərinin keyfiyyəti tamlıq, dərinlik, sistemlilik, yığcamlıq, operativlik, çeviklik, konstruktivlik, şüurluluq, möhkəmlik kimi göstəricilərin tədris-təlim prosesində formalaşdırılmasının nəticəsi kimi dəyərləndirilməyə başlandı. Bu baxımdan, hər bir təhsil müəssisəsində tədris prosesinin səmərəliliyinin obyektiv meyarı kimi məhz təhsilin keyfiyyət göstəricisi əsas götürülmüşdür.

“Təhsildə keyfiyyət anlayışının inkişafa xidməti başlıca kateqoriya olmaqla bərabər, pedaqoji prosesin ayrı-ayrı iştirakçıları tərəfindən müxtəlif şəkildə təsvir edilmişdir: valideynlər təhsilin keyfiyyətini öz uşaqlarının təlim səviyyəsinin və fərdi xüsusiyyətlərinin inkişafı ilə əlaqələndirirlər. Müəllimlər təhsilin keyfiyyətini onları təmin edən tədris planlarının, proqramların, dərsliklərin, təlim materiallarının maddi-tədris bazasının durumu ilə səciyyələndirirlər. Şagirdlər isə təhsilin keyfiyyətini məktəbin daxili şəraitinin, müəllim-şagird münasibətlərinin və

öyrəndənlərin onları qane etməsi ilə bağlayırlar” [Məmmədova R. Təhsildə keyfiyyət aparıcı istiqamətlərdən biri kimi, 2010].

Göründüyü kimi, təhsilin keyfiyyəti müxtəlif spektrli anlayışları özündə birləşdirməklə yanaşı, cəmiyyətdə təhsil prosesinin vəziyyətini və səmərəli olub-olmadığını göstərir, həmçinin, şagirdin (öyrənənin), gələcək vətəndaşın inkişaf etmiş cəmiyyətin tələblərinə nə dərəcədə uyğun hazırlandığını xarakterizə edir. Təhsildə keyfiyyətə nail olmaq üçün, birinci növbədə, təhsil müəssisəsində təlim-tərbiyə prosesi idarə olunmalı, onun bütün mərhələlərində təhsilin keyfiyyətinin monitorinqi və qiymətləndirilməsi aparılmalıdır. Deməli, təhsil prosesində monitorinq və qiymətləndirmə keyfiyyətin təmin olunması, ölçülməsi vasitəsi kimi təşəkkül tapmışdır.

Təhsildə keyfiyyətin qiymətləndirilməsi təhsilalanların təlim nailiyyətlərinin, təhsil proqramlarının (kurikulumların), təhsil müəssisələrində tədris-təlim prosesinin dövlət təhsil standartlarının və digər normativ aktların tələblərinə uyğun həyata keçirilməsi nəticəsində qazanılmış nailiyyətlərin səviyyəsini müəyyən etməyə imkan verən proses kimi dəyərləndirilir. Deməli, təhsildə keyfiyyət öyrəndənlərə verilən bilik, bacarıq və qazanılmış vərdişlərin müvafiq dövlət standartlarına və cəmiyyətin tələblərinə uyğunluğunu müəyyənləşdirən və inkişafa xidmət edən başlıca kateqoriya kimi dəyərləndirilməlidir. Odur ki, ümumtəhsil məktəblərində təhsilin keyfiyyətinin monitorinqi və qiymətləndirilməsi istiqamətində fəaliyyətlər planlı, elmi-pedaqoji cəhətdən əsaslandırılmış şəkildə həyata keçirilməlidir, çünki əvvəllər təhsilə ümumitəhsil fənləri üzrə bilik, bacarıq və vərdişlərin əldə edilməsi vasitəsi kimi yanaşılırdı. Müasir dövrdə isə təhsilə insanları həyata hazırlamaq, onlarda müstəqil qərar qəbul etmək, əldə etdikləri informasiyanı təhlil etmək və s. bacarıqlar formalaşdırmaq, tolerant, rəqabətədavamlı şəxsiyyətin inkişaf etdirilməsi sistemi kimi baxılır.

Ənənəvi təhsil sistemində qiymətləndirməyə münasibət bir qədər fərqli idi. Şagird qiymət almaq üçün oxuyurdu. Bu zaman, əsasən, bilik səviyyəsinin qiymətləndirildiyi cari qiymətləndirmə formalizmə gətirib çıxarırdı, qiymətləndirmə standartları mövcud deyildi. Hazırda şagird nailiyyətlərinin qiymətləndirilməsi sahəsində aparılan islahatlarda qiymətləndirməyə fərqli yanaşma vardır. Cari qiymətləndirməni aradan qaldırmaqla məzmun standartlarının bütövlükdə mənimsənilməsinə və qiymətləndirmənin obyektivliyinin təmin edilməsinə şərait yaradılıb. Hazırda kurikulumun tətbiqi ilə əlaqədar olaraq, yeni qiymətləndirmə ənənəvi qiymətləndirmədən fərqlənir.¹

¹ <http://palitraneews.az/news.php?id=94460>

“Təhsildə şəxsiyyətyönümlü yanaşma iki anlayış üzərində qurulur: təlim (öyrənmə) və tədris (öyrətmə). Tədris prosesində məqsədlər müəllim tərəfindən müəyyən olunur. Təlim isə şagirdlərin fəaliyyəti ilə bağlıdır. Təlim nəticələri şagirdin təcrübəsini, yəni bilik, bacarıq və vərdişlərini özündə ehtiva edir.

Müasir qiymətləndirmənin əsas komponentləri aşağıdakılardan ibarətdir:

- şagirdlərə təlim məqsədlərinin elan olunması;
- şagirdlərin qiymətləndirmə meyarları haqqında məlumatlandırılması;
- şagirdlərin özünün də qarşılıqlı qiymətləndirmə prosesinə cəlb olunmaları;
- əks-əlaqənin yaradılması;
- gələcək addımların planlaşdırılması” [Zeynalova N. Şəxsiyyətyönümlü təlimdə şagird nailiyyətlərinin qiymətləndirilməsi, 2016].

Müasir qiymətləndirmə şagirdi yox, onun təlim əməyinin qiymətləndirilməsini nəzərdə tutur. Qiymətləndirmə – təlim nailiyyətlərinin ölçülməsi, mövcud problemlərin diaqnostikası, əks-əlaqənin yaranması, təhsil prosesinin bütün iştirakçılarının, o cümlədən, şagirdlərin, müəllimlərin və valideynlərin dövlət təhsilinin vəziyyəti, problemləri, nailiyyətləri haqqında məlumatlandırılmasıdır. Qiymətləndirmə – şagirdin təlim və idrak fəaliyyətinin müşahidəsidir. Bu zaman təhsilin keyfiyyətini yaxşılaşdırmaq üçün şagird haqqında məlumatların toplanması, təsviri, qeyd və şərh edilməsi həyata keçirilir. Qiymət – rəməzdir, şagirdlərin təlim nəticələrinin hər hansı bir vasitə ilə (rəqəm, hərf və s.) qiymətləndirilməsinin şərti, formal, kəmiyyətə ifadəsidir.

Qiymətləndirmənin istiqamətləri ayrı-ayrı forma, məzmun və məqsədləri özündə birləşdirir. Azərbaycan təhsil sistemində qiymətləndirmə üç istiqamət üzrə aparılır:

- beynəlxalq qiymətləndirmə;
- milli qiymətləndirmə;
- məktəbdaxili qiymətləndirmə.

Beynəlxalq qiymətləndirmə təhsilin keyfiyyət nəticələrinin digər ölkələrin təhsil nəticələri ilə müqayisəsinə imkan yaradır.

Milli qiymətləndirmə mövcud təhsil proqramlarının real tələbata uyğunluğunu araşdırmağa, onların keyfiyyətini müəyyən etməyə əsaslanır.

Məktəbdaxili qiymətləndirmə isə şagird irəliləyişlərinin monitorinqi sistemi, tədris ili ərzində şagirdi təlim, müəllimi isə tədris fəaliyyətinin fənn üzrə müəyyən olunmuş nəticələrinin əldə edilməsinə istiqamətləndirən, ilin sonunda hər iki tərəfin fəaliyyətini qiymətləndirməyə imkan verən texnologiya kimi başa düşülür.

Ümumtəhsil məktəblərində təhsilin keyfiyyətini yaxşılaşdırmaq, tədris-təlim prosesinin nəticələrinin səmərəliliyini yüksəltmək üçün tədris prosesinin aşağıdakı prinsiplər əsasında qurulması vacib şərtidir:

- **komplekslilik** – məqsədin, şəraitin, prosesin və nəticənin keyfiyyətli olması;
- **obyektivlik** – pedaqoji prosesdə hər bir fəaliyyətin obyektiv ölçülməsi;

- **ardıcillıq** – müxtəlif səviyyəli tədris proqramlarının keyfiyyətinin uyğun olması və ardıcıl həyata keçirilməsi;

- **perspektivlik** – təhsili inkişafın aktual məsələlərinin həllinə istiqamətləndirmək;

- **totalıq** – idarəetmə prosesinə hamının (direktorların, müdirlərin, müəllimlərin və s.) cəlb olunması;

- **optimallıq** – qarşıya qoyulmuş məqsədə çatmaq üçün sərf olunan vəsait və vaxtın yetərli olması;

- **subsidiyalıq** – qərarların ən aşağı səviyyədə qəbul olunması və bu mümkün olmadıqda, problemin yuxarı səviyyəyə ötürülməsi;

- **refleksivlik** – keyfiyyətin idarə olunmasının bütün səviyyələrində fəaliyyətin təhlili əsasında özünüqiymətləndirmə, özünüanaliz, özünənəzarət, yəni şəxsi fəaliyyətin daimi refleksiya, nailiyyət və çatışmazlıqların qiymətləndirilməsi [Cavadov İ. Təhsilin keyfiyyət təminatında monitorinq və qiymətləndirmənin rolu. “Azərbaycan məktəbi”, 2005, № 5].

Göründüyü kimi, təhsilin keyfiyyətini müasir cəmiyyətin tələbləri səviyyəsinə yüksəltmək, onu dünya təhsil sistemində inteqrasiya etmək, təhsilənləri onların peşəkar inkişafını təmin edən ömürboyu təhsilə hazırlamaq mümkündür.

Nəticə / Conclusion

Araşdırmalardan sonra bu nəticəyə gəlirik ki, qiymətləndirmə müasir təhsil sistemində aktual problemdir. Bildiyimiz kimi, ənənəvi təhsil sistemində şagird qiymət almaq üçün oxuyurdu. Bu zaman, əsasən, şagirdin bilik səviyyəsi qiymətləndirilir, bu da formalizmə gətirib çıxarırdı. Qiymətləndirmə standartları mövcud deyildi. Hazırda şagird nailiyyətlərinin qiymətləndirilməsinə fərqli yanaşma vardır. Yeni qiymətləndirmə çox geniş, əhatəli bir proses olmaqla, təhsil sahəsində bütün fəaliyyətlərin qiymətləndirilməsinə, bununla da bütövlükdə təhsilin keyfiyyətinin idarə olunmasına xidmət edir. Müasir qiymətləndirmə şagirdin təlim əməyinin qiymətləndirilməsini özündə ehtiva edir. Qeyd etdiyimiz kimi, təhsil göstəriciləri yalnız kəmiyyət xarakterli deyil, eyni zamanda, keyfiyyət xarakterli olur. Əslində təhsil özü keyfiyyət prosesidir – təhsilin keyfiyyəti insanın neçə il oxuması ilə deyil, öyrəndiklərinin özü və ətrafındakıların həyatı üçün faydalılığı ilə ölçülür. Buna görə də qiymətləndirmə şəffaf və obyektiv aparılmalı, müəllimlər onun növləri və strukturu haqqında geniş məlumatlara malik olmalıdırlar.

Ədəbiyyat / References

1. Azərbaycan Respublikasında ümumi təhsilin Konsepsiyası. (2008). "Kurikulum", №1.
2. Azərbaycan Respublikasının ümumitəhsil sistemində Qiymətləndirmə Konsepsiyası. (2009).
3. Cavadov İ. (2005). Təhsilin keyfiyyət təminatında monitoring və qiymətləndirmənin rolu. "Azərbaycan məktəbi", Bakı, № 5 səh.15-21.
4. Əsgərov Ş.(2002). Biliyin qiymətləndirilməsi. Bakı, "Təhsil, mədəniyyət, incəsənət", № 4.
5. Mehrabov A. (2007). Azərbaycan təhsilinin müasir problemləri. Bakı, "Mütərcim".
6. Mehrabov A. (2010). Müasir təhsilin konseptual problemləri. Bakı, "Mütərcim".
7. Mehrabov A., Cavadov İ. (2007). Ümumtəhsil məktəblərində monitoring və qiymətləndirmə. Bakı, "Mütərcim".
8. Məmmədzadə R. (2010). Təhsildə keyfiyyət aparıcı istiqamətlərdən biri kimi. Bakı, "Müəllim".
9. Zamanova M.Ə. (2017). Təhsildə keyfiyyətin sistemli idarə edilməsi. Bakı, "Elm və təhsil".
10. Zeynalova N.E. (2016). Şəxsiyyətyönlü təlimdə şagird nailiyyətlərinin qiymətləndirilməsi. Bakı, "Elm və təhsil".
11. <http://palitraneews.az/news.php.id=94460>